

doi: <https://doi.org/10.33763/finukr2020.07.092>

УДК 339.7

К. В. Клименко

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник відділу міжнародних фінансів та фінансової безпеки НДФІ ДННУ "Академія фінансового управління",

Київ, Україна, klymenko_kateryna@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8295-1333>

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З МВФ У ПЕРІОД ВИКЛИКІВ І ЗАГРОЗ COVID-19

Анотація. У статті окреслено напрями співпраці України з Міжнародним валютним фондом у період викликів і загроз, пов'язаних із COVID-19. Показано роль кредитів МВФ у рамках підписання у 2020 р. нового Меморандуму про економічну та фінансову політику. Визначено та охарактеризовано структурні маяки, які має виконати Україна відповідно до цього документа, що зосереджені на ключовому завданні – підтримці макроекономічної й фінансової стабільності, котре охоплює такі сфери, як грошово-кредитна і валютно-курсова політика, бюджетна, структурна політика, реформи в енергетичному секторі, політика у фінансовому секторі. Розкрито умови надання кредитів окремим країнам світу, зокрема за такими програмами кредитування: Stand-by, EFF, FCL, ECF, із метою запобігання кризам та підтримки платіжного балансу. Розглянуто альтернативний варіант подальшого співробітництва з МВФ на основі проекту Стратегії Міністерства фінансів України "Самодостатність" (Graduate from IMF) на 2021–2023 роки, що позиціонується як успішне завершення чинної програми Фонду та перехід на повністю ринкове фінансування бюджету на привабливих умовах; закінчення роботи з МВФ.

Ключові слова: COVID-19, структурні маяки, транш, кредит Stand-by, спеціальні права запозичень (СПЗ), реформи.

Рис. 2. Табл. 4. Літ. 34.

Kateryna Klymenko

Ph. D. (Economics), SESE "The Academy of Financial Management",

Kyiv, Ukraine, klymenko_kateryna@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8295-1333>

CURRENT ISSUES OF UKRAINE'S COOPERATION WITH THE IMF DURING THE CHALLENGES AND THREATS OF COVID-19

Abstract. The statistics have been directly extended to Ukraine by the IMF during the times of challenges and threats of covid-19. The forecast calculations of the economic situation in the countries of the world and in Ukraine in connection with covid-19 according to the versions of the IMF representatives and domestic analysts are presented. The author has highlighted the role of loans granted by MFIs as part of signing a new Memorandum on Economic and Financial Policy in 2020. The structural beacons to be fulfilled by Ukraine in accordance with this document have been identified and characterized, focusing on the key task of maintaining macroeconomic and financial stability, which covers such areas as monetary and exchange rate policy, budgetary, structural policy, and reforms in the energy sector, policy in the financial sector. The author has considered the terms of providing loans to individual countries of the world, in particular under the following lending programs: Stand-by, EFF, FCL, ECF in order to prevent crises and maintain the balance of payments. An alternative option for further cooperation with the IMF on the basis of the draft Strategy of the Ministry of Finance of Ukraine "Graduate from IMF" for 2021-2023, which is positioned as a successful

© Клименко К. В., 2020

completion of the current program of the Fund and the transition to full market financing on attractive terms; end of work with the IMF.

Keywords: COVID-19, structural beacons, tranche, Stand-by credit, special drawing rights (SDR), reforms.

JEL classification: E42, F33, F35.

Е. В. Клименко

кандидат экономических наук, старший научный сотрудник отдела международных финансов и финансовой безопасности НИФИ ГУНУ "Академия финансового управления", Киев, Украина

**АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ СОТРУДНИЧЕСТВА УКРАИНЫ С МВФ
В ПЕРИОД ВЫЗОВОВ И УГРОЗ COVID-19**

Аннотация. В статье определены направления сотрудничества Украины с Международным валютным фондом в период вызовов и угроз COVID-19. Показана роль кредитов МВФ в рамках подписания в 2020 г. нового Меморандума об экономической и финансовой политике. Определены и охарактеризованы структурные маяки, которые должна выполнить Украина в соответствии с данным документом, сосредоточенные на ключевом задании – поддержке макроэкономической и финансовой стабильности, которое охватывает такие сферы, как денежно-кредитная и валютно-курсовая политика, бюджетная, структурная политика, реформы в энергетическом секторе, политика в финансовом секторе. Раскрыты условия предоставления кредитов некоторым странам мира, в частности по таким программам кредитования: Stand-by, EFF, FCL, ECF, с целью предотвращения кризисов и поддержки платежного баланса. Рассмотрен альтернативный вариант дальнейшего сотрудничества с МВФ на основе проекта Стратегии Министерства финансов Украины "Самодостаточность" (Graduate from IMF) на 2021–2023 годы, позиционируемый как успешное завершение действующей программы Фонда и переход на полностью рыночное финансирование бюджета на привлекательных условиях; окончание работы с МВФ.

Ключевые слова: COVID-19, структурные маяки, транш, кредит Stand-by, специальные права заимствований (СПЗ), реформы.

Стратегічні напрями розвитку України потребують удосконалення процесу формування й реалізації зовнішньої політики держави, адекватного аналізу дипломатичних і економічних відносин із іншими країнами та окреслення пріоритетних векторів співробітництва з надійними партнерами – як державами, так і міжнародними фінансовими організаціями (МФО). Таке стратегічне партнерство передбачає тісну взаємодію на основі об'єднання зусиль країн-партнерів задля досягнення цілей у пріоритетних сферах співпраці. Для такої взаємодії характерні середньо- й довгостроковий періоди, а її кінцевим результатом є налагодження надійних партнерських відносин, забезпечення стрімкого розвитку держави.

У реаліях сьогодення вкрай важливою є співпраця з МФО, котрі забезпечують довгострокове фінансування пріоритетних проектів розвитку, що дає змогу отримувати кредитні ресурси на найвигідніших умовах для розбудови стратегічних секторів економіки та інфраструктури, реалізації структурних реформ і регулювання платіжного балансу, а також відкриває доступ до найкращої міжнародної практики, стандартів і професійної експертизи проектів.

Україна протягом 29 років активно розвиває й удосконалює співробітництво з МФО. За цей період було досягнуто відповідних позитивних результатів, проте залишається низка невирішених питань і конкретних проблем, що перешкоджає його поглибленню. Крім того, неефективне залучення кредитних ресурсів МФО посилює ризики боргової безпеки країни. Проте ці організації залишаються одними з небагатьох джерел залучення міжнародного фінансування, особливо на тлі надзвичайних криз, які можуть мати серйозні, непередбачувані наслідки для економіки.

Проблеми співпраці України з МФО в умовах фінансової глобалізації та євроінтеграції висвітлено в працях таких вітчизняних науковців, як О. Г. Білорус, Я. Б. Базилюк, Т. І. Єфименко, С. М. Іванов, В. П. Колосова, Г. В. Миськів, Г. М. Терещенко [1–7] та ін.

Мета статті – дослідження стану залучення й використання позик (кредитів) МФО на прикладі Міжнародного валютного фонду в період викликів і загроз, пов'язаних із COVID-19, зокрема визначення ключових напрямів, завдань, очікуваних результатів залучення міжнародної фінансової допомоги та перспектив подальшого співробітництва відповідно до державних програмних документів.

Міжнародний валютний фонд (МВФ) є спеціалізованою установою ООН із дуже широкою автономією. Фонд було засновано в 1945 р. для сприяння монетарній співпраці й торгівлі, забезпечення фінансового зростання та підвищення зайнятості населення країн. До нього входять 189 держав, які керують організацією через Раду директорів [8]. Фонд є спеціалізованою установою ООН і має на меті регулювати валютно-кредитні відносини країн-членів та надавати їм допомогу в разі дефіциту платіжного балансу шляхом виділення коротко- й середньострокових кредитів у іноземній валюті.

Україна стала членом МВФ у 1992 р. відповідно до Закону України “Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій” [9]. Починаючи з 1994 р. вона активно співпрацює з МВФ, використовуючи його фінансові й технічні ресурси з метою досягнення макроекономічної стабілізації та створення необхідних передумов для проведення економічних реформ. Таке співробітництво здійснювалось переважно в рамках реалізації восьми спільних програм – STF (системна трансформаційна позика), Stand-by (стабілізаційна позика), Механізм розширеного фінансування (позика на підтримку розвитку), попереджувальний Stand-by [10].

Основними цілями співпраці України з МВФ є стабілізація національної фінансової системи, проведення структурних, виважених реформ та створення підґрунтя й базису для сталого економічного зростання. У 2020 р. в основі такої співпраці – стратегія міжнародного партнерства, яка враховує специфіку нашої країни, пріоритети і стратегічні завдання їх реалізації, основні напрями діяльності певної МФО. У зв'язку з мінливістю економіко-політичної ситуації, посиленням зовнішніх і внутрішніх викликів та загроз, у т. ч. COVID-19, аспекти співпраці з міжнародними партнерами періодично уточнюються: змінюються,

поглиблюються, доповнюються, що обумовлює термін дії стратегії. Зазвичай, як це прийнято в міжнародній практиці, вона має середньостроковий характер.

У 2020 р. МВФ опубліковано комплекс рекомендацій з економічної політики, котрі можуть допомогти країнам у період глобальної фінансової кризи, пов'язаної з поширенням COVID-19, у трьох сферах: податково-бюджетній, грошово-кредитній, щодо заходів регулювання.

Податково-бюджетна сфера. Для запобігання довготривалому економічному збитку необхідні додаткові бюджетні стимули. Вже було оголошено відповідні податково-бюджетні заходи за рядом напрямків, що наразі здійснюються в першу чергу з метою забезпечення витрат на охорону здоров'я й надання підтримки тим, хто її потребує. В цьому контексті МВФ запропонував урядам продовжувати та розширювати зазначену роботу, щоб охопити якнайбільше людей і підприємств, котрі постраждали від COVID-19, шляхом надання оплачуваних відпусток через хворобу та адресних податкових пільг, вжиття заходів бюджетного стимулювання. Для прикладу: під час світової фінансової кризи 2008–2009 рр. тільки у 2009 р. бюджетний стимул країн G20 сягнув близько 2 % ВВП, або понад 900 млрд дол. США в сьогоднішніх цінах [11].

Грошово-кредитна політика. У країнах із розвинутою економікою центральні банки повинні забезпечувати приплив кредитних ресурсів до реального сектору економіки. Так, Федеральна резервна система США оголосила про подальше зниження процентної ставки, купівлю фінансових активів, видала інструкції щодо напрямів політики та зменшення нормативів обов'язкових резервів. Провідні центробанки вжили рішучі, скоординовані заходи щодо пом'якшення грошово-кредитної політики й відкриття свопових ліній для послаблення напруження на світових фінансових ринках. Надалі можуть знадобитися свопові лінії для країн із ринком, що формується. З огляду на це заходи центробанків у таких країнах та тих, що розвиваються, повинні будуть забезпечити збалансоване розв'язання особливо складних завдань, пов'язаних із наслідками розвороту припливу капіталу та шоків цін на біржові товари. У періоди криз, подібних до нинішньої, спричиненої COVID-19, валютні інтервенції й заходи регулювання потоків капіталу можуть слугувати корисним доповненням коригування процентних ставок та інших заходів грошово-кредитної політики.

Заходи регулювання. Органам нагляду за фінансовою системою держави та контролю потрібно підтримувати баланс між збереженням фінансової стабільності, стійкості банківської системи й забезпеченням економічної активності країни. Ця коронакриза стала стрес-тестом на дієвість змін, запроваджених після фінансової кризи. На думку МВФ, варто рекомендувати банкам виявляти гнучкість у додержанні чинних нормативних положень, наприклад шляхом використання їхніх буферів капіталу й ліквідності, та переглянути умови кредитування позичальників, котрі зазнають труднощів. Розкриття інформації про ризики й чітке інформування про вимоги органів нагляду також мають велике значення для належного функціонування ринків у такий період [11].

В умовах пандемії, яка не оминула й Україну, ця теза підтверджується й тим фактом, що МФО активно долучаються до антикризових заходів реагу-

вання. Розглянемо основні дії світової спільноти та канали впливу на вітчизняну економіку.

По-перше, слід згадати про План гуманітарного реагування ООН на пандемію COVID-19 в Україні. Згідно з ним, до кінця 2020 р. на профілактику та боротьбу з пандемією в нашій державі ООН має намір мобілізувати 165 млн дол. США. Ці кошти будуть спрямовані на нагальні потреби системи охорони здоров'я та подолання соціально-економічних наслідків. Глобальний план був затверджений ООН 25 березня 2020 р. [12].

По-друге, варто зауважити: найбільшу вагу матимуть, звичайно, антикризові заходи за участі МВФ як ключового наднаціонального органу регулювання й контролю міжнародної фінансової системи. Виконуючи вимоги, що дадуть змогу відновити програму співпраці, а також залучити фінансування за програмами екстреного, надзвичайного фінансування Фонду, Верховна Рада України ухвалила відповідні законопроекти. Зокрема, вже прийняті законопроекти “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення” № 2178-10 (станом на 28.04.2020 повернено з підписом від Президента) та “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення деяких механізмів регулювання банківської діяльності” № 590-IX (станом на 21.05.2020 повернено з підписом від Президента) [13; 14].

Крім того, під час спільної прес-конференції з Президентом Групи організацій Світового банку про заходи у відповідь у зв'язку з пандемією коронавірусу директором-розпорядником МВФ К. Георгієвою було наголошено про намір МВФ виділити близько 50 млрд дол. США в рамках механізмів надзвичайного фінансування зі швидким наданням коштів для країн із низькими доходами та з ринком, що формується, які потенційно можуть звернутися по допомогу. 10 млрд дол. із цієї суми виділяються за нульовою процентною ставкою для найбідніших країн-членів через механізм прискореного кредитування [15].

Пріоритетним завданням бюджету в контексті заходів у відповідь є забезпечення витрат медичного характеру на “передовій” для захисту здоров'я та благополуччя людей, турботи про хворих і уповільнення поширення вірусу. Неможливо переоцінити терміновість розширення заходів, пов'язаних із охороною здоров'я, й забезпечення виробництва медичних товарів, щоби пропозиція відповідала попиту. До того ж для подолання шоків із боку пропозиції та попиту можуть знадобитися заходи макрофінансової політики. Слід орієнтуватися на “безпрограшні” заходи, котрі скорочують і пом'якшують вплив шоків на економіку. Вони повинні бути своєчасними й націленими на відповідні сектори, підприємства та домогосподарства, котрі постраждали найбільшою мірою. Загальне падіння попиту внаслідок зниження впевненості та настання вторинних ефектів, у т. ч. через канали торгівлі й туризму, вимагає додаткових заходів політики, щоб підтримати попит і забезпечити відповідну пропозицію кредиту, а також достатню ліквідність, аби компенсувати ризики для фінансової стабільності [15].

У МВФ є ресурси, які можуть бути використані для підтримки держав-членів. Завдяки акціонерам Фонд має спільний потенціал надання кредитів

у обсязі майже 1 трлн дол. США. Для країн із низькими доходами надзвичайно важливе фінансування зі швидким наданням коштів у розмірі до 10 млрд дол. (50 % квоти країн-членів, котрі вправі користуватися цим фінансуванням), доступ до якого можна отримати без повноцінної програми МВФ. Для інших держав-членів доступ до надзвичайного фінансування відкритий через інструмент для прискореного фінансування (*Rapid Financing Instrument* – RFI) – за потреби надання екстреної допомоги. В рамках цього механізму країнам із ринком, що формується, котрі є потенційними реципієнтами фінансової підтримки, може бути надано близько 40 млрд дол. США [15].

У МВФ також є Трастовий фонд для обмеження й подолання наслідків катастроф (ККРТ), з якого країнам, що відповідають певним критеріям, надаються авансом гранти на полегшення тягаря фінансових платежів у рахунок обслуговування боргу перед МВФ зі строком, що настає. Він виявився дієвим інструментом під час спалаху лихоманки Ебола у 2014 р., але наразі його фінансові ресурси налічують трохи більше ніж 200 млн дол. США за можливої потреби понад 1 млрд дол. Тому МВФ звернувся до держав-членів по допомогу в забезпеченні того, щоб фінансовий потенціал цього механізму був повністю відновлений і адаптований до поточної кризи [15].

Полегшення фінансового тягаря заборгованості в сучасних реаліях надається таким країнам, як Афганістан, Бенін, Буркіна-Фасо, Гаїті, Гамбія, Гвінея, Гвінея-Бісау, Коморські Острови, Ємен, Демократична Республіка Конго, Ліберія, Мадагаскар, Малаві, Малі, Мозамбік, Непал, Нігер, Руанда, Сан-Томе і Принсіпі, Соломонові Острови, Сьєрра-Леоне, Таджикистан, Того, Центральноафриканська Республіка та Республіка Чад [16].

За прогнозами МВФ, у 2020 р. передбачається зростання світової економіки на 4,9 %, тобто на 1,9 в. п. менше, ніж за прогнозом у квітневому випуску доповіді “Перспективи розвитку світової економіки” (далі – ПРСЕ) цього року [17]. Пандемія COVID-19 мала більш негативний вплив на економічну активність у першій половині 2020 р., ніж очікувалося, та, згідно з прогнозом МВФ, відновлення буде поступовішим, ніж вважалося раніше. У 2021 р. світове зростання очікується на рівні 5,4 % (табл. 1). Як наслідок, загалом у 2021 р. ВВП буде приблизно на 6,5 в. п. меншим за прогнози Фонду із січня 2020 р. до початку пандемії COVID-19. Особливо сильний негативний вплив відчувають домогосподарства з низькими доходами, що ставить під загрозу істотний прогрес у скороченні масштабів крайньої бідності, досягнутий у світі з 1990-х років.

Відповідно до офіційної заяви МВФ, цей “похмурий” прогноз стосується й розвинутих економік, й тих, що розвиваються; теперішня криза не має кордонів, постраждають усі [18]. Таким чином, не всі країни пройдуть корона-тест. Як бачимо, COVID-19 став саме фінансовим тригером, але не причиною глобальної економічної кризи.

Подібно до передбачень квітневого випуску ПРСЕ 2020 р., економічний прогноз, наданий у червневому випуску Бюлетеня Доповіді з питань глобальної фінансової стабільності [17], відрізняється вищим, ніж зазвичай, ступенем невизначеності. Базисний прогноз спирається на ключові припущення про наслідки пандемії. У країнах зі зниженням захворюваності на COVID-19 по-

Таблиця 1. Перспективи розвитку світової економіки

Region	Реальний ВВП (річні зміни), %		
	2019	2020	2021
Світовий обсяг виробництва	2,9	-4,9	5,4
Країни з розвинутою економікою	1,7	-8,0	4,8
США	2,3	-8,0	4,5
Європа	1,3	-10,2	6,0
Німеччина	0,6	-7,8	5,4
Франція	1,5	-12,5	7,3
Італія	0,3	-12,8	6,3
Іспанія	2,0	-12,8	6,3
Японія	0,7	-5,8	2,4
Великобританія	1,4	-10,2	6,3
Канада	1,7	-8,4	4,9
Інші країни з розвинутою економікою	1,7	-4,8	4,2
Країни з ринком, що формується, та країни, які розвиваються	3,7	-3,0	5,9
Країни з ринком, що формується, і країни Азії, які розвиваються	5,5	-0,8	7,4
Китай	6,1	1,0	8,2
Індія	4,2	-4,5	6,0
АСЕАН-5	4,9	-2,0	6,2
Країни з ринком, що формується, та країни Європи, які розвиваються	2,1	-5,8	4,3
Російська Федерація	1,3	-6,6	4,1
Латинська Америка та Карибський басейн	0,1	-9,4	3,7
Бразилія	1,1	-9,1	3,6
Мексика	-0,3	-10,5	3,3
Близький Схід та Центральна Азія	1,0	-4,7	3,3
Саудівська Аравія	0,3	-6,8	3,1
Країни Африки на південь від Сахари	3,1	-3,2	3,4
Нігерія	2,2	-5,4	2,6
Південна Африка	0,2	-8,0	3,5
Країни, що розвиваються, з низькими доходами	5,2	-1,0	5,2

Примітка. Дані за 2020 і 2021 рр. прогнози.

Джерело: Последние прогнозы роста "Перспектив развития мировой экономики". URL: <https://www.imf.org/~media/Images/IMF/Publications/WEO/2020/June/Russian/WEO-Chart-JUN-20-RUS.ashx?h=1022&w=600&la=ru>.

вільніші темпи відновлення у скоригованому прогнозі відображають продовження практики соціального дистанціювання в другій половині 2020 р., серйозніші довготривалі наслідки (шкоду для потенційної пропозиції) через істотніший, ніж очікувалося, вплив на активність під час режиму самоізоляції в першому й другому кварталах поточного року, а також зниження продуктивності у зв'язку з необхідністю вжиття заходів уцілілими підприємствами для посилення заходів безпеки й гігієни на робочих місцях. У країнах, котрі насили справляються із завданням стримування інфекції, самоізоляція протягом довшого терміну призведе до додаткового послаблення економічної активності. Крім того, МВФ прогнозує загалом збереження фінансових умов, які пом'якшилися з часу квітневого випуску ПРСЕ 2020 р. [17], на теперішньому

рівні. Очевидно, що результати можуть виявитися відмінними від базисного сценарію, причому не тільки у зв'язку з особливостями розвитку пандемії.

Аналітики МВФ наголошують: усі держави, в т. ч. ті, котрі вже подолали пікові рівні коронавірусної інфекції, повинні забезпечити наявність у розпорядженні своїх систем охорони здоров'я достатніх ресурсів. Міжнародне співтовариство мусить значно збільшити підтримку національних ініціатив, зокрема шляхом надання фінансової допомоги країнам із обмеженими можливостями у сфері охорони здоров'я та коштів, необхідних для виробництва вакцини у міру досягнення позитивних результатів при її випробуваннях, щоб усі держави могли швидко отримати дози вакцини в достатній кількості та за доступною ціною. Там, де є потреба у введенні режиму самоізоляції, економічна політика повинна, як і раніше, пом'якшувати втрати доходів домогосподарств за рахунок потужних адресних заходів, а також надавати підтримку компаніям, що постраждали від запроваджених обмежень на економічну діяльність. У країнах, де ситуація змінюється на краще, з початком відновлення слід поступово згортати адресну підтримку, при цьому заходи економічної політики повинні забезпечувати стимулювання для підвищення попиту та полегшувати й заохочувати перерозподіл ресурсів із секторів, котрі, ймовірно, на тривалий час скоротяться після пандемії [17].

Активне багатостороннє співробітництво й надалі має велике значення в багатьох сферах. Країнам, що стикаються з кризою в галузі охорони здоров'я та дефіцитом зовнішнього фінансування, необхідна термінова допомога в забезпеченні ліквідності, в т. ч. за рахунок полегшення тягаря заборгованості й підтримки через глобальну систему фінансової безпеки. Директивні органи мусять не лише вести боротьбу з пандемією, а й співпрацювати з метою усунення напруження в торгівлі і технологічній сфері, які можуть поставити під загрозу подальше економічне піднесення після кризи, викликаной COVID-19. Окрім того, спираючись на рекордне зменшення викидів парникових газів під час пандемії, директивні органи повинні виконувати свої зобов'язання зі стримування зміни клімату та спільно працювати над розширенням оподаткування викидів вуглецю на справедливій основі або аналогічних програм. Щоб не допустити повторення цієї катастрофи, світове співтовариство має без зволікання нарощувати глобальні запаси матеріалів першої потреби й захисних засобів, фінансувати дослідження та надавати підтримку системам охорони здоров'я, а також створювати ефективні механізми допомоги, в т. ч. фінансові.

За версією МВФ, економічна ситуація в Україні складніша, ніж у сусідніх країнах. Передбачається, що вона втратить 8,2 % своєї економіки. Так, під час онлайн-конференції Європейської бізнес-асоціації "Перспективи бізнесу: уроки управління кризовими ситуаціями" [19] постійний представник МВФ в Україні Й. Люнгман назвав два фактори, за результатами впливу котрих ВВП нашої держави зменшується істотніше, ніж у інших країнах світу. Перший – відсутність у вітчизняних домогосподарств грошових і фінансових буферів, як в інших державах. Ідеться, зокрема, про різке падіння рівня споживання та збереження цієї тенденції за браку в домогосподарств запасу грошових накопичень. Другий – обмежена фіскальна підтримка економіки через фіскальне й

податкове поле, адже порівняно з іншими державами Україна перебуває десь посередині за обсягами допомоги, що надається економіці під час поточної фінансової кризи. Втім, на думку Й. Люнсмана, наразі, до винайдення вакцини проти COVID-19, важко спрогнозувати подальший розвиток країни.

У свою чергу, голова Європейського центрального банку (ЄЦБ) К. Лагард під час свого виступу на економічному форумі, котрий у 2020 р. через пандемію відбувся он-лайн, зауважила, що коронакриза призведе до глибоких змін у світовій економіці, в т. ч. позитивних. На її переконання, прискориться перехід до діджиталізації й автоматизації, ланцюжки поставок стануть коротшими, а промисловість – більш екологічною [20]. ЄЦБ повинен буде проводити виключно м'яку грошово-кредитну політику та розробити нові фінансові інструменти, які дадуть змогу фінансувати трансформацію економіки. Також, на думку пані Лагард, перехід до нових економічних моделей буде руйнівним, а в перших два роки після коронакризи, ймовірно, буде завдано удару по зайнятості населення та виробництву, що вплине на споживчі ціни. Виходячи з цього, колишня глава МВФ підкреслює: спочатку очікується дефляційний тиск, а потім уже інфляційна динаміка. Крім того, у своїй презентації вона констатувала, що за окремими оцінками ланцюжки поставок у світовій економіці стануть коротшими приблизно на 35 %, а рівень роботизації підвищиться на 70–75 % [20].

Головний економіст МВФ Г. Гопінат у рамках вебінару, організованого Фондом і Токійським університетом, закликала уряди держав орієнтуватися на інвестиції в акціонерний капітал, а не на залучення кредитних ресурсів, щоб підтримати підприємства в період пандемії COVID-19. На її думку, з огляду на масштаб світового фінансового шоку, дедалі більше компаній ставатимуть неплатоспроможними, оскільки протягом багатьох місяців у них зменшуватиметься виручка, тому державна підтримка у вигляді залучення кредитних ресурсів обтяжить їх боргами, а це ще більше ускладнить їх вихід із фінансової кризи [21]. Тож, коли порушується серйозніше питання про неспроможність підприємств, державна підтримка повинна бути переважно у вигляді інвестицій в акції, а не посилення боргів і фінансового тягаря. Інакше багато компаній вийдуть із кризи з величезними борговими зобов'язаннями.

За оцінками фахівців, ВВП України у 2020 р. може зменшитися на 5,3 %, інфляція прискориться до 5,5–5,7 %, а курс гривні до долара США становитиме 27,9–28,1 [19]. У свою чергу, інші аналітики погіршили прогноз з огляду на два фактори: 1) очікування другої хвилі поширення коронавірусу (станом на кінець червня 2020 р., за оцінками Уряду, Україна саме увійшла у другу хвилю COVID-19); 2) негативний економічний результат за перших два квартали 2020 р. [22].

Важливе місце в економічній дискусії серед урядовців, науковців, міжнародників-практиків та інших аналітиків наразі посідає черговий кредит МВФ 2020 р. Так, 9 червня 2020 р. виконавча рада МВФ затвердила нову програму для України [23]. Їй було виділено 5 млрд дол. США в режимі Stand-by на 18 місяців. Stand-by – різновид кредиту, який МВФ надає своїм державам-членам для фінансування дефіциту їхнього платіжного балансу. В обмін на

допомогу економічна програма передбачає необхідні реформи в країні-одержувачі. Такий кредит зазвичай дається на 1–2 роки. По закінченні терміну країна-позичальник повинна погасити кредит щонайпізніше через п'ять років після його отримання. Перша виплата відбулася одразу. На думку експертів, перехід України на умови Stand-by також послабив вимоги МВФ: він зосередився на двох фундаментальних умовах із минулої програми, відповідно Україна їх виконала. Ідеться, зокрема, про те, що Верховна Рада ухвалила закон про ринок землі в березні 2020 р., а в середині травня підтримала банківський закон, про котрі вже згадувалося вище [13; 14].

Наразі в рамках Stand-by із МВФ співпрацюють Аргентина, Вірменія й Гондурас. Програма для Аргентини стартувала в червні 2018 р., її обсяг становить 55,3 млрд дол. США, відповідно кошти за нею надаватимуться протягом трьох років. Країна зобов'язалася кардинально реформувати фінансову й бюджетну сфери. Вірменії та Гондурасу виділено по 0,2 млрд дол., програма для них стартувала торік. 18 травня 2020 р. МВФ прийняв рішення збільшити фінансову підтримку Вірменії ще на 175 млн дол. США. До речі, Гондурас також співпрацює з МВФ за програмою Standby Credit Facility (SCF) (для країн із низьким рівнем доходів) (рис. 1) [24].

До інших програм співробітництва належать Flexible Credit Line (FCL), Extended Fund Facility (EFF) і Extended Credit Facility (ECF). Коротко охарактеризуємо співпрацю країн із МВФ у межах їх реалізації.

Програма FCL. Це гнучка кредитна лінія, яка відкривається також на 1–2 роки для запобігання виникнення кризи в країні або її пом'якшення. Кредитування в рамках цієї програми надається тільки державам зі стабільними макроекономічними умовами та ефективною грошово-кредитною й фінансовою політикою. Для отримання коштів за цією програмою не висувуються додаткові вимоги, а обсяг кредитування повністю відповідає потребам країни-позичальника. Станом на травень 2020 р. кошти за FCL отримали Колумбія (10,7 млрд дол. США) і Мексика (60,5 млрд дол.). Кілька років тому такий кредит брала Польща (див. рис. 1).

Програма EFF. Передбачає розширене кредитування для надання країнам середньо- й довгострокової фінансової допомоги. Термін дії програми становить 3–4 роки, на повернення коштів дається від 4,5 до 10 років. Допомогу виділяють із метою врегулювання платіжного балансу в разі виникнення проблем із платоспроможністю через уповільнення темпів економічного зростання країни або збільшення від'ємного сальдо платіжного балансу. Наразі в рамках EFF із МВФ співпрацюють понад десять країн. Зокрема, Пакистану надано 5,8 млрд дол. США, Шрі-Ланці – 1,5 млрд дол., Анголі – 3,6 млрд дол., Йорданії – 1,3 млрд дол. США (див. рис. 1).

Програма ECF. Найпопулярніша програма співробітництва держав-позичальників із МВФ. ECF є інструментом розширеного кредитування для країн із низьким рівнем доходів. Допомога надається на 3–5 років, строк повернення позики – 10 років (пільговий період – 5,5 року). Програма спрямована на створення стабільних макроекономічних умов для скорочення бідності й забезпечення економічного розвитку. Найбільше коштів за ECF

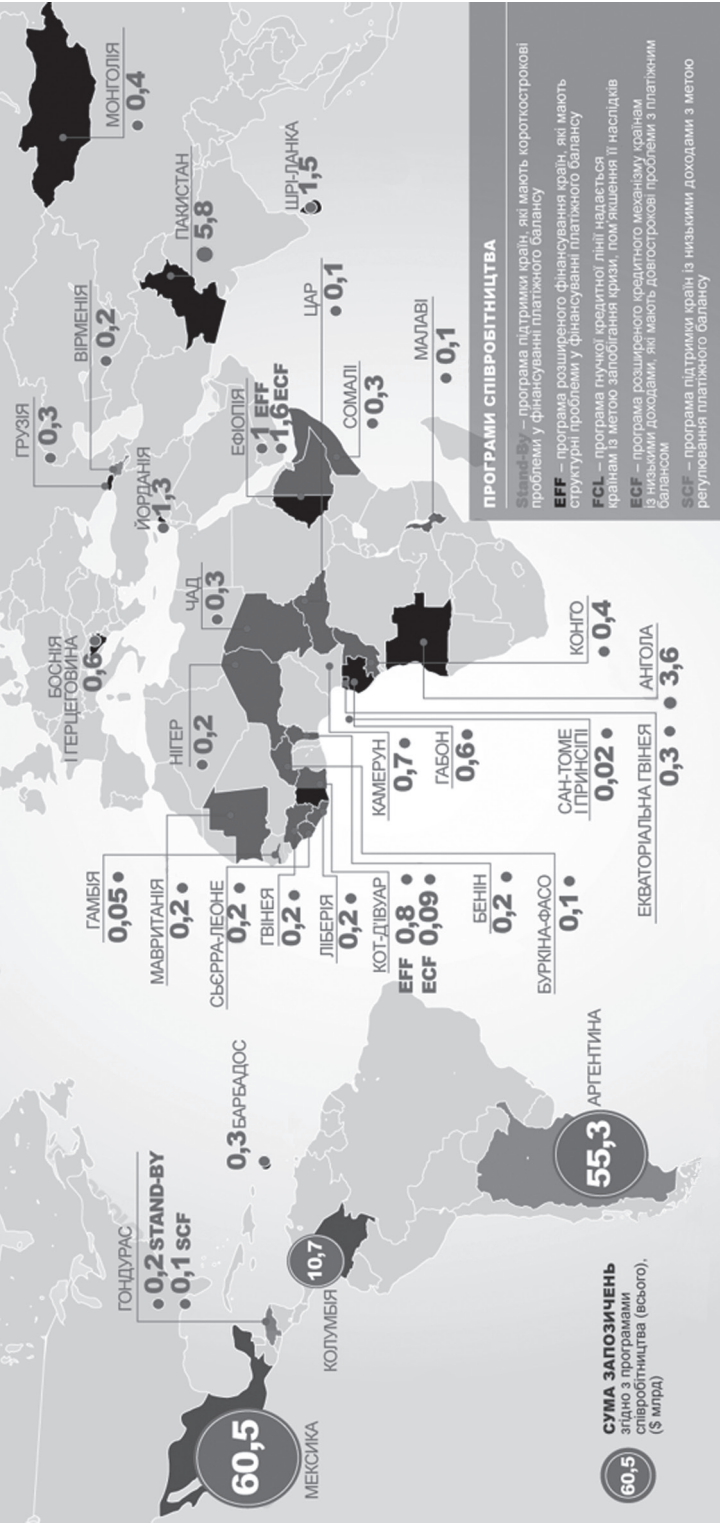

Рис. 1. Країни, що співпрацюють із МВФ у розрізі кредитних програм станом на 19 травня 2020 р.

Джерело: Які країни співпрацюють із МВФ. Слово і діло. 2020. 19 трав. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/05/19/infografika/fnansy/yaki-krayiny-spiwpracyuyut-mvf>.

виділено Ефіопії – 1,6 млрд дол. США. По 0,2 млрд дол. отримано Беніном, Сьєрра-Леоне, Мавританією, Нігером, Гвінеєю та Ліберією. Камеруну надано 0,7 млрд дол. США, Сомалі та Чаду – по 0,3 млрд дол. (див. рис. 1).

Після короткого розгляду залучення кредитних коштів іноземними країнами в рамках співпраці із МВФ перейдемо безпосередньо до останньої програми співробітництва України з цією МФО саме 2020 р., у період викликів і загроз, пов'язаних із COVID-19, та аналізу відповідної фінансової кредитної допомоги.

Згідно з опублікованими Листом про наміри й Меморандумом про економічну та фінансову політику, підписаними Президентом України, прем'єр-міністром України, Міністром фінансів України і главою Національного банку України від 09.06.2020, та в рамках запиту нової 18-місячної програми фінансування Stand-by МВФ виділено 3,6 млрд СПЗ (еквівалент 5 млрд дол. США). Після надання першого траншу в розмірі 1,5 млрд СПЗ (2,1 млрд дол. США) заплановано чотири перегляди програми – за підсумками червня, вересня і грудня поточного року, а також червня 2021 р. із завершенням цих переглядів відповідно 1 вересня й 1 грудня цього року та 15 травня і 15 жовтня наступного. Передбачається, що за підсумками двох переглядів у 2020 р. Україна зможе отримати ще по 500 млн СПЗ, а в наступному році – сумарно ще 1,1 млрд СПЗ (1,5 млрд дол. США) (табл. 2). Наявність такої програми дала можливість отримати другий транш у рамках четвертої програми макрофінансової допомоги ЄС у розмірі 500 млн євро.

Лист про наміри й Меморандум про економічну та фінансову політику, схвалений Радою директорів МВФ, містять заходи й умови, здійснені та заплановані до реалізації й дотримання Урядом України й Національним банком України (НБУ) протягом терміну дії програми у 2020–2021 рр., а також конкретні кроки, необхідні для успішного проходження переглядів та одержання наступних траншів за програмою Stand-by. Виконання положень Меморандуму дасть змогу до кінця дії цієї програми отримати решту коштів від МВФ (2,9 млрд дол. США), які мають забезпечити макроекономічну й фінансову стабільність [25].

Таблиця 2. Графік переглядів траншів МВФ для України в рамках програми Stand-by 2020 р.

Період	Млн СПЗ	% квоти	Умови
Червень 2020 р.	1 500	74,6	Затвердження Радою домовленостей за програмою МВФ Stand-by
1 вересня 2020 р.	500	24,9	Перший огляд і безперервне виконання критеріїв ефективності на кінець червня 2020 р.
1 грудня 2020 р.	500	24,9	Другий огляд та безперервне виконання критеріїв ефективності на кінець вересня 2020 р.
15 травня 2021 р.	400	19,9	Третій огляд і безперервне виконання критеріїв ефективності на кінець грудня 2020 р.
15 жовтня 2021 р.	700	34,8	Четвертий огляд та безперервне виконання критеріїв ефективності на кінець червня 2021 р.
Усього	3 600	178,9	—
Квота	2,0118	—	—

Складено за даними Міжнародного валютного фонду (URL: <https://www.imf.org/external/index.htm>).

Аналіз документів про співпрацю з Фондом (Листа про наміри до Міжнародного валютного фонду, Меморандуму про економічну та фінансову політику, Технічного меморандуму про взаєморозуміння з МВФ у 2020 р.) показав, що програма Stand-by зосереджена на ключовому завданні – підтримці макроекономічної й фінансової стабільності – та охоплюватиме, серед іншого, такі сфери: політику фінансового сектору, монетарну, фіскальну, енергетичну та антикорупційну політику.

Сформулюємо основні положення Меморандуму про економічну та фінансову політику й охарактеризуємо його окремі структурні маяки [26; 27].

На рис. 2 відображено попередні заходи, виконані Україною згідно з Меморандумом із метою отримання траншу в розмірі 5 млрд дол. США. Для

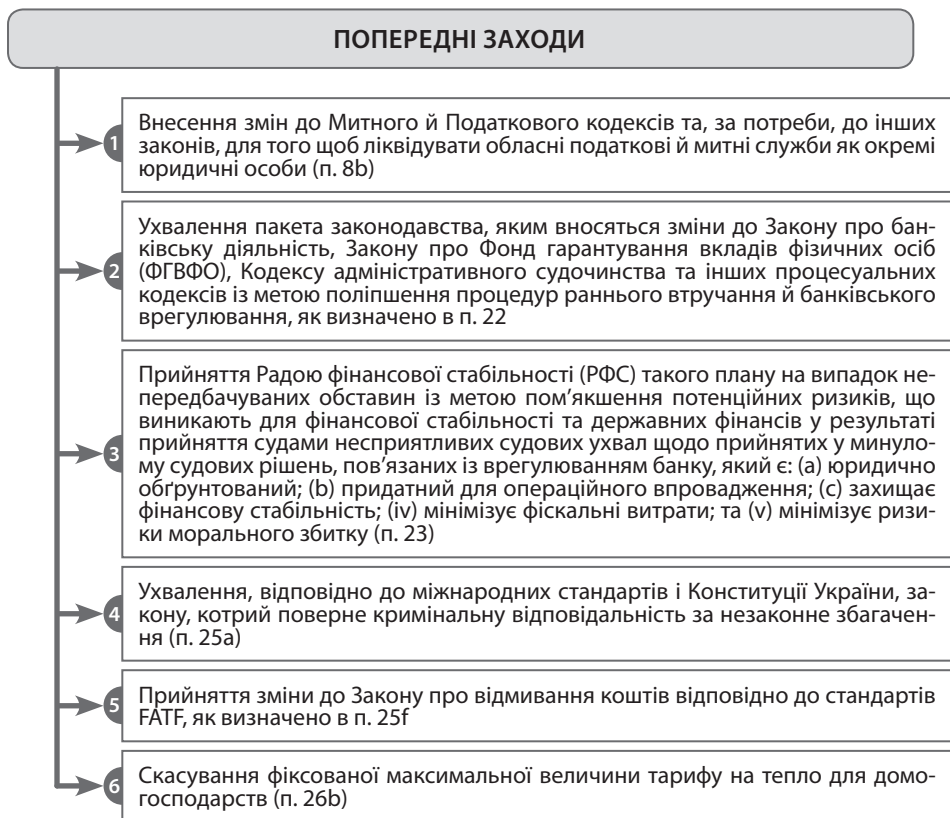

Рис. 2. Попередні заходи, виконані Україною згідно з Меморандумом про економічну та фінансову політику

Джерело: Меморандум про економічну та фінансову політику від 02.06.2020 / М-во фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9C%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%83%D0%BC%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%20%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%83%20%D1%82%D0%B0%20%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D1%83%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D1%83%20%D0%9C%D0%92%D0%A4%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%2002_06_2020.pdf.

контролю їх виконання МВФ використовує так звані структурні маяки – зобов'язання прийняти певні закони чи нормативи, імплементація котрих свідчитиме, що країна-позичальник здійснює необхідні реформи. Розглянемо їх у табл. 3. Також у межах цього дослідження приділимо увагу кількісним критеріям та індикативним цілям України відповідно до Меморандуму (табл. 4).

Таблиця 3. Структурні маяки для виконання Україною відповідно до Меморандуму про економічну та фінансову політику

№ з/п	Структурні маяки	Дата завершення
1	Плани скорочення NPLs державних банків мають бути офіційно погоджені акціонером та затверджені РФС і НБУ (п. 18)	Кінець червня 2020 р.
2	Забезпечити перегляд усіх тарифів на опалення, що перебувають під юрисдикцією НКРЕКП і місцевих органів влади, та офіційно їх прийняти для повного відображення вартості газу й негасових витрат (включаючи капітальні витрати), а також прийняти спрощену процедуру зміни домогосподарствами постачальника відповідно до пунктів 27b і 27d	До кінця серпня 2020 р.
3	Підготувати нові організаційні структури та системи для ДПС і ДМС для забезпечення в обох організаціях процесу делегування повноважень та відповідальності в рамках єдиної юридичної особи (п. 8b)	Кінець вересня 2020 р.
4	Прийняти зміни до Закону про банківську діяльність, підготовлені за співпраці із фахівцями МВФ і Світового банку для того, щоб: (i) заповнити прогалини щодо ефективної практики корпоративного управління відповідно до Базельських принципів корпоративного управління для банків 2015 р. (у т. ч. колективної придатності Наглядової ради); (ii) запровадити нову структуру (з належним графіком впровадження) та буферів капіталу; (iii) надати НБУ юридичні повноваження здійснювати калібрацію вимог щодо капіталу й ліквідності, виходячи з профілю ризику банку; та (iv) посилити вимоги щодо ліцензування й акціонерів (п. 21)	Кінець листопада 2020 р.
5	Внести зміни до Закону про ФГВФО та інших законів для того, щоб удосконалити механізм ліквідації банків і повернення активів (п. 19a)	Кінець жовтня 2020 р.
6	Внести зміни до Закону про Вищу раду правосуддя (ВРП) для поліпшення процесу відбору, що гарантуватиме бездоганну репутацію й доброчесність її членів, як визначено в п. 26a	Кінець жовтня 2020 р.
7	Посилити корпоративне управління на державних підприємствах, у т. ч. прийняти новий корпоративний статут для НАК "Нафтогаз України" відповідно до корпоративних принципів ОЕСР, рекомендації щодо корпоративного управління та іншого застосовного законодавства, включаючи Закон "Про акціонерні товариства" (п. 29b)	Кінець вересня 2020 р.
8	ДПС та ДМС мають діяти в межах усієї країни як дві окремі, єдині юридичні особи з організованими на основі функціонального принципу центральними й територіальними офісами, а обласні та інші юридичні особи ДПС, ДМС, ДФС припиняють свою діяльність (п. 8b)	1 січня 2021 р.
9	Державна аудиторська служба України за участі зовнішніх/незалежних аудиторів проведе перевірку цільового використання бюджетних коштів, пов'язаних із COVID-19, як визначено в п. 2e	Кінець березня 2021 р.

Джерело: Меморандум про економічну та фінансову політику від 02.06.2020 / М-во фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9C%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%83%D0%BC%D0%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%20%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%83%D0%20%D1%82%D0%B0%D0%20%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D1%83%D0%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D1%83%D0%20%D0%9C%D0%92%D0%A4%D0%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%2002_06_2020.pdf.

Таблиця 4. Кількісні критерії та індикативні цілі для України згідно з Меморандумом про економічну та фінансову політику, млн грн¹

Показники/індикатори	Грудень 2019 р. (факт)	Червень 2020 р. КВ	Вересень 2020 р. КВ	Грудень 2020 р. КВ	Березень 2021 р. ІЦ	Червень 2021 р. ІЦ
I. Кількісні критерії виконання						
Граничний обсяг касового дефіциту сектору загальнодержавного управління ("–" – профіцит) ²	80 812	180 000	217 000	302 150	45 000	90 000
Граничний обсяг касового дефіциту сектору загальнодержавного управління та НАК "Нафтогаз України" ("–" – профіцит) ²	80 812	180 000	217 000	302 150	45 000	90 000
Нижня межа на чисті міжнародні резерви ^{*3}	15 785	12 263	9 102	7 528	9 615	10 289
Граничний обсяг гарантованого державою боргу ²	4 900	40 000	40 000	40 000	20 000	20 000
II. Постійно діючий критерій ефективності						
Ненакопичення сектором загальнодержавного управління нової протермінованої заборгованості з виплати зовнішнього боргу ³	0	0	0	0	0	0
III. Положення про консультації щодо грошово-кредитної політики (МРСС)						
Інфляційна ціль ⁴	4,1	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0
IV. Індикативні цілі						
Граничний обсяг чистих внутрішніх активів НБУ ^{3, 5}	103 604	225 789	288 647	320 224	278 237	269 718
Граничний обсяг протермінованої заборгованості з відшкодування ПДВ та авансових платежів з податку на прибуток ⁶	0	0	0	0	0	0
Граничний обсяг поточних первинних видатків державного бюджету та соціальних фондів ^{2, 7}	1 229 130	н. д.	н. д.	1 437 000	н. д.	н. д.
V. Пункти Меморандуму						
Дефіцит НАК "Нафтогаз України" ("–" – профіцит) ²	0	0	0	0	0	0
Зовнішнє проектне фінансування ²	15 900	14 300	18 900	22 700	6 000	12 000
Перерахування до бюджету частини прибутку НБУ	64 900	н. д.	н. д.	42 710	н. д.	н. д.

Закінчення табл. 4

Показники/індикатори	Грудень 2019 р. (факт)	Червень 2020 р. КВ	Вересень 2020 р. КВ	Грудень 2020 р. КВ	Березень 2021 р. ІЦ	Червень 2021 р. ІЦ
Гранти для бюджетної підтримки	348,1	812,0	1 135	2 217	804,0	804,0
Державні облігації, випущені для рекапіталізації банків або фінансування ФГВФО ²	0	20 000	20 000	20 000	20 000	20 000
Заплановані ринкові випуски та надходження міжнародної допомоги, крім МВФ* ^{3,5}	н. д.	2 952	3 510	4 510	6 010	6 568
Використання своїх із іншими центральними банками* ^{3,5}	н. д.	0	0	0	0	0
Обслуговування боргу за єврооблігаціями* ^{3,5}	н. д.	1 741	3 707	3 792	4 641	4 804
Чиста емісія центральним урядом внутрішнього боргу в іноземній валюті* ^{3,5}	н. д.	-385	-994	-1 180	-1 280	-1 449
Використання конфіскованих активів для валютних платежів або перерахування до валових міжнародних резервів НБУ* ^{3,5}	н. д.	0	0	0	0	0
Програмний обліковий обмінний курс, гривень за 1 долар США	23,6862	23,6862	23,6862	23,6862	23,6862	23,6862

* Показники наведено в млн дол. США.

¹ Визначення й коригування вказуються в Технічному меморандумі про взаєморозуміння (ТМР).

² Цілі та прогнози на 2020 р. вказано нарастаючим підсумком із 1 січня 2020 р., на 2021 р. – із 1 січня 2021 р.

³ Для ЕФГ 2020 розраховано з використанням програмних облікових обмінних курсів за 28 грудня 2019 р., визначених у ТМР програми ЕФГ 2020.

⁴ Кінець періоду та в порівнянні до відповідного періоду попереднього року, споживча інфляція. Діапазон зовнішніх консультацій, що запускають консультації з Радою, становить + [3] / - [3] для 2020 і 2021 рр., а внутрішніх, які запускають консультації з персоналом, – +/- 1 в. п.

⁵ Прогноз нарастаючим підсумком із 1 січня 2020 р.

⁶ Включає накопичену заборгованість за авансовими платежами податку на прибуток.

⁷ Первинні витрати загального фонду державного бюджету плюс зведені витрати пенсійного та соціальних фондів.

Примітка. КВ – критерій виконання; ІЦ – інфляційна ціль.

Джерело: Меморандум про економічну та фінансову політику від 02.06.2020 / М-во фінансів України URL: https://mof.gov.ua/storage/files/file/D0%9C%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D1%82%D0%B1%87%D0%BD%D1%96%D0%BB%D0%BE%D1%96%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D1%83%D0%D0%BF%D0%BE%D1%96%D0%BA%D1%83%D0%9C%D0%92%D0%A4%D0%B2%D1%96%D0%B4%2002_06_2020.pdf.

Отже, як бачимо з табл. 4, протягом 18-місячного періоду дії програми Stand-by дефіцит НАК “Нафтогаз України” заплановано на нульовому рівні, зовнішнє проектне фінансування на кінець дії Меморандуму (червень 2021 р.) – на рівні 12 млрд грн. Демонструють зростання заплановані ринкові випуски й надходження міжнародної допомоги, крім МВФ. Так, починаючи з червня 2020 р. прогнозується їх висхідний тренд із 2952 млн дол. США до 6568 млн дол. у червні 2021 р. Чиста емісія центральним урядом внутрішнього боргу в іноземній валюті буде скорочуватися протягом усього 18-місячного періоду, відповідне зменшення прогнозується з –385 млн дол. до –1449 млн дол. США. Державні облігації, випущені для рекапіталізації банків або фінансування ФГВФО, також матимуть стаке, фіксоване значення – 20 млрд грн. Щодо обслуговування боргу за єврооблігаціями можливе зростання з 1741 млн дол. до 4804 млн дол. США за рік. Не передбачено використання конфіскованих активів для валютних платежів чи перерахування до валових міжнародних резервів НБУ, а також свопів із іншими центральними банками.

Під час брифінгу, який відбувся 18 червня 2020 р., директор прес-офісу МВФ Дж. Райс наголосив, що МВФ має намір провести перший огляд виконання Україною програми Stand-by у вересні 2020 р. Після цього буде прийнято рішення про виділення наступного траншу [28]. Пан Райс підкреслив, що ця програма Фонду спрямована на підтримку реагування української влади на коронакризу, а також на збереження результатів і просування критично важливих реформ, необхідних для підготовки нашої держави до відновлення й зростання національної економіки після кризи. Не менш важливим є питання домовленості із МВФ, котра допоможе розблокувати ширшу міжнародну підтримку України, в т. ч. із боку Європейського Союзу в рамках програми макрофінансової допомоги від нього. Рішення про кожний наступний транш Фонд ухвалюватиме з огляду на виконання критеріїв ефективності і структурних маяків програми.

Варто також наголосити на взаємозв'язку траншу МВФ і макрофінансової допомоги від ЄС. На думку прем'єр-міністра України, після отримання траншу МВФ наша держава очікує від Світового банку 1 млрд дол. США, четвертого й п'ятого пакетів макрофінансової допомоги від Євросоюзу в розмірі 1,2 млрд та 500 млн євро відповідно, котрі прив'язані до угоди із МВФ [29].

Проте віце-прем'єр-міністр із питань європейської та євроатлантичної інтеграції зазначив: якщо буде потреба в шостій програмі макрофінансової допомоги, то Україна зможе домовитися про неї з ЄС. Стосовно умов п'ятого пакета наголошено, що меморандум ще не підписаний і наша країна бере на себе зобов'язання щодо тих реформ, за котрими вже працює, а програма макрофінансової допомоги стимулює вищу оперативність, оскільки отримання траншів обумовлене певними часовими рамками [30].

А от за словами представника МВФ в Україні, для подальшого співробітництва з Фондом наша держава повинна зберегти незалежність НБУ, а та-

кож не відходити від принципів інфляційного таргетування й плаваючого валютного курсу, накопичення міжнародних резервів і зміцнення фінансового сектору, адже саме такі умови співпраці закладено в програмі Stand-by для України [31].

НБУ спільно з Урядом має продовжувати реалізацію виваженої монетарної та фінансової політики, що слугуватиме запорукою макроекономічної й фінансової стабільності та сприятиме економічному зростанню, відновленню банківського кредитування в Україні. Водночас дискусії щодо діяльності регулятора повинні бути позбавлені політичного забарвлення.

На сьогодні є альтернативний варіант подальшої співпраці з МВФ, запропонований Міністерством фінансів України, котрий позиціонується як успішне завершення чинної програми Фонду та перехід на повністю ринкове фінансування бюджету на привабливих умовах; закінчення роботи з МВФ. У рамках підготовки Програми діяльності Кабінету Міністрів України було розроблено і представлено в середині червня 2020 р. проект Стратегії Мінфіну “Самодостатність” (Graduate from IMF) на 2021–2023 рр. [32]. Він містить такі основні напрями:

1. Зважена фінансова та боргова політика. Покращення іміджу України серед міжнародних інвесторів.

2. Податкові стимули для розвитку економіки.

3. Нова кадрова політика і діджиталізація в системі фінансових органів.

4. Детінізація.

5. Підвищення ефективності бюджетних видатків [33].

У рамках першого напрямку, який відповідає тематиці цього дослідження, передбачено низку заходів до виконання та очікувані результати, а саме:

- зменшення співвідношення боргу і ВВП до 55 % до 2023 р.;
- зниження ризику країни як емітента цінних паперів (зменшення кредитного спреда до 300 б. п.) до 2023 р., зміна позиціонування з реципієнта ресурсів на донора досвіду й технічної допомоги країнам, що розвиваються, продовження активної комунікації з інвесторами;

- підвищення рейтингу України до інвестиційного рівня до 2023 р.;

- зниження валютних ризиків за рахунок збільшення частки номінованого в національній валюті державного боргу (до 50 % у 2023 р.) [33].

У межах статті розглянемо також ставлення громадян України до співпраці нашої держави з МВФ. Зокрема, з 20 по 23 червня 2020 р. Київський міжнародний інститут соціології (КМІС), котрий є однією з провідних вітчизняних дослідницьких компаній, провів опитування методом САТІ (Computer-assisted Telephone Interviews – телефонні інтерв'ю з використанням комп'ютера) на основі випадкової вибірки мобільних телефонних номерів. Вибірка репрезентативна для дорослого населення (віком 18 років і старше) України. В неї не включаються території, які тимчасово не контролюються владою України, а саме: АР Крим, окремі райони Донецької й Луганської областей. У ході опитування узято 2 тис. інтерв'ю. Статистична похибка вибірки (з імовірністю 0,95 та з урахуванням дизайн-ефекту 1,1) не перевищує 2,2 % для

показників, що наближаються до 50 %; 2,1 % – для тих, котрі майже дорівнюють 25 %; 1,4 % – для показників, які наближаються до 10 %. Дані цього дослідження порівнюються з результатами попередніх опитувань КМІС.

Респондентів попросили висловити свою думку щодо доцільності співпраці нашої країни із МВФ. У червні 2020 р. 24 % українців вважали, що наразі краще співробітничати з Фондом, отримуючи нові кредити. Порівняно з квітнем поточного року частка прихильників зазначеної позиції зменшилася на 8 в. п. (з 32 до 24 %). 61 % респондентів у червні переконані, що тепер краще не співпрацювати з МВФ і не отримувати нових кредитних ресурсів. Порівняно з квітнем частка осіб із такою думкою збільшилася на 15 в. п. (із 46 до 61 %) [34].

Отже, серйозні економічні виклики й загрози, які постали перед нашою країною в період пандемії COVID-19 на тлі розгортання чергової світової фінансової кризи, зумовлюють потребу в більш масштабному, синергійному та комплексному підході до їх подолання, щоб запобігти настанню фази де-левереджу й не повторити помилок Великої рецесії (періоду Великої депресії у США).

У сучасних реаліях доцільно прагнути залучення кредитних фінансових ресурсів на найменш обтяжливих для нашої країни умовах. На тлі швидкого розгортання нової хвилі світової кризи при реалізації діючих та розробленні нових стратегічних напрямів співробітництва з МФО слід зважати на ключові аспекти співпраці, бачити повну її картину, забезпечити режим максимального сприяння для реалізації взаємовигідних заходів за участі міжнародних партнерів із безперечним урахуванням і дотриманням національних інтересів України у сфері підтримки відповідного рівня її фінансової й економічної безпеки. В нинішніх умовах доцільно й далі докладати зусиль задля підвищення результативності спільних програм. Насамперед ідеться про розбудову вітчизняних норм і правил та їх гармонізацію з європейськими (із урахуванням обраного вектора розвитку) для ефективнішого уникнення ризиків і управління ними, моніторингу процесів підготовки, реалізації й оцінки результативності кредитних програм.

Перспективи подальших досліджень окресленої проблематики вбачаються при розробленні доктринальної моделі проекту Стратегії розвитку управління державними фінансами на середньострокову перспективу (*далі* – Стратегія), з урахуванням цілісної інтегративної моделі системи принципів правової держави та галузевих правових засад, одним із компонентів якої має стати вектор подальшого розвитку співробітництва України з МВФ. За кожним із окреслених напрямів варто визначити стратегічні цілі, на досягнення котрих спрямовуватимуться зусилля головного розпорядника фінансових ресурсів, а також кількісні та якісні індикатори, що свідчитимуть про досягнення цих цілей. Широке залучення до професійної дискусії учасників бюджетування, науковців, аналітиків, експертної аудиторії з питань міжнародної співпраці, державних фінансів сприятиме формуванню Стратегії, яка створить підґрунтя для сталого й інклюзивного розвитку міжнародного

співробітництва та національної економіки загалом, підвищення добробуту населення держави. Такий комплексний підхід дасть потужний імпульс для досягнення високого рівня розвитку національної економіки в середньостроковій перспективі.

Крім того, довгостроковому зростанню конкурентоспроможності економічних агентів сприятимуть бюджетна консолідація, відновлення стабільності фінансового сектору, подолання корупції, поліпшення умов для підприємницької діяльності, досягнення низького і стабільного рівня інфляції, оздоровлення банківської системи, посилення зовнішньої фінансової позиції, збільшення надходжень за рахунок розширення бази оподаткування, підвищення прозорості, прискорення приватизації та подібні чинники, котрі перебувають у центрі уваги зв'язків усіх гілок української влади з ЄБРР, Групою Світового банку та іншими МФО.

Як бачимо, світова спільнота приділяє велику увагу проблемам впливу надзвичайних ситуацій на економіку. Проте в сучасних об'єктивно складних умовах стагнації вітчизняної економіки відновлення її безпечного зростання потребує таких механізмів управління й нагляду, котрі сприятимуть обстоюванню національних інтересів України, зниженню її вразливості до можливих зовнішніх і внутрішніх загроз та впливів, інноваційному розвитку й належному захисту соціально-політичного простору та не дадуть країні ввійти в дефолт. Тільки за рахунок взаємного обміну, координації і співпраці можна стабілізувати світову економіку й відновити її повноцінне зростання.

За підсумками проведеного дослідження можна дійти висновку про досягнення певних позитивних результатів, однак залишається низка питань, які гальмують поглиблення відносин із МВФ. Так, з одного боку, співробітництво з Фондом є джерелом довгострокового кредитування, дає змогу отримувати кредитні ресурси для впровадження структурних реформ, фінансування державного бюджету та регулювання платіжного балансу, уможливорює доступ до найкращої міжнародної практики, стандартів і професійної експертизи проектів із боку кредиторів; з другого – кредити МВФ у період коронакризи слугують ургентною підтримкою для вітчизняної економіки, адже формують довгострокову боргову залежність; надаючи допомогу в короткостроковому періоді, не розв'язують структурних фінансово-економічних проблем.

Список використаних джерел

1. Фінансова глобалізація і євроінтеграція / за ред. О. Г. Білоруса, Т. І. Єфименко ; ДННУ "Акад. фін. управління". Київ, 2015. 496 с.
2. Базиліук Я. Б. Пріоритетні напрями підвищення результативності співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями. *Фінанси України*. 2014. № 1. С. 54–66. URL: http://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=680&lang=uk.
3. Єфименко Т. І. Фінансова та монетарна безпека національної економіки : монографія. Київ : ДННУ "Акад. фін. управління", 2016. 447 с.
4. Іванов С. М., Клименко К. В., Савостьяненко М. В. Стратегічні орієнтири міжнародного фінансового партнерства України на середньострокову перспективу. *Наукові праці НДФІ*. 2020. № 1. С. 60–75. URL: <https://doi.org/10.33763/npndfi2020.01.060>.

5. Колосова В. П. Інституціональні чинники та наслідки реформування міжнародних фінансових організацій. *Фінанси України*. 2015. № 10. С. 32–52. URL: http://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4247&lang=uk.
6. Миськів Г. В. Кредити міжнародних фінансових організацій в економіці України. *Фінансовий простір*. 2015. № 2. С. 48–53.
7. Терещенко Г. М., Капленко О. І., Северіна Х. І. Проблеми та перспективи залучення ресурсів міжнародних фінансових організацій. *Наукові праці НДФІ*. 2017. № 3. С. 111–119. URL: <https://doi.org/10.33763/npndfi2017.03.111>.
8. Міжнародний валютний фонд / Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/mvf>.
9. Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій : закон України від 03.06.1992 № 2402-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-12#Text>.
10. Співробітництво України з міжнародними фінансовими інституціями / М-во закордонних справ України. 2019. 23 жовт. URL: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/spivrobitnictvo-ukrayini-z-mizhnarodnimi-finansovimi-instituciyami>.
11. Georgieva K. Policy Action for a Healthy Global Economy. *IMFBlog*. 2020. March 16. URL: <https://blogs.imf.org/2020/03/16/policy-action-for-a-healthy-global-economy/>.
12. Денис Шмигаль зустрівся з представниками міжнародних організацій. *Урядовий портал*. 2020. 3 квіт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/denis-shmigal-zustrivsyia-z-predstavnikami-mizhnarodnih-organizacij>.
13. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення : проект Закону № 2178-10. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67059.
14. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення деяких механізмів регулювання банківської діяльності : проект Закону № 590-IX від 13.05.2020. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68492.
15. Георгиева К. МВФ выделяет 50 млрд долларов на содействие решению проблемы коронавируса. 2020. 6 марта. URL: <http://www.imf.org/ru/News/Articles/2020/03/04/sp030420-imf-makes-available-50-billion-to-help-address-coronavirus>.
16. Georgieva K. IMF Executive Board Approves Immediate Debt Relief for 25 Countries. 2020. April 13. URL: www.imf.org/en/News/Articles/2020/04/13/pr20151-imf-executive-board-approves-immediate-debt-relief-for-25-countries.
17. Кризис, не похожий ни на какой другой, неопределенные перспективы восстановления / Международного валютного фонда. 2020. Июнь. URL: <https://www.imf.org/ru/Publications/WEO/Issues/2020/06/24/WEOUpdateJune2020>.
18. Georgieva K. Confronting the Crisis: Priorities for the Global Economy. 2020. April 9. URL: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/04/07/sp040920-SMs2020-Curtain-Raiser>.
19. МВФ назвав два чинники, через які економіка України падає більше, ніж у інших країн. *Мінфін*. 2020. 25 черв. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2020/06/25/47754893/>.
20. Horobin W., Rajbhandari A. ECB's Lagarde Expects Disinflation as Crisis Transforms Economy. Bloomberg. 2020. July 4. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-07-04/ecb-s-lagarde-expects-disinflation-as-crisis-transforms-economy>.
21. IMF's chief economist urges 'equity-like' governments support for virus-hit firms. *Channel News Asia*. 2020. July 10. URL: <https://www.channelnewsasia.com/news/business/imf-s-chief-economist-urges-equity-like-governments-support-for-virus-hit-firms-12920332>.
22. Литвин О. МВФ напропорочив Україні різкий обвал ВВП: що зміниться в житті кожного і як усіліти. *Obozrevatel*. 2020. 25 черв. URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/economics/analytics-and-forecasts/mvf-peredrik-ukraini-rizkij-obval-vvp-scho-zminitsya-v-zhitti-kozhnogo-i-yak-vtsiliti.htm>.
23. IMF finally confirms new \$5 billion program for Ukraine / Atlantic Council. 2020. June 10. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/imf-finally-confirms-new-5-billion-program-for-ukraine/>.
24. Які країни співпрацюють із МВФ. *Слово і діло*. 2020. 19 трав. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/05/19/infografika/finansy/yaki-krayiny-spivpracyuyut-mvf>.

25. МВФ оприлюднив текст Листа про наміри та Меморандуму про економічну і фінансову політику щодо нової 18-ти місячної Програми Stand-by для України / Міністерство фінансів України. 2020. 11 черв. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/mvf_opriliudniv_tekst_lista_pro_namiri_ta_memorandumu_pro_ekonomichnu_i_finsanovu_politiku_shchodo_novoi_18-ti_misiachnoi_programi_Stand-by_dlia_ukraini-2184.

26. Ukraine: Request for Stand-by Arrangement-Press Release; Staff Report; and Statement by the Executive Director for Ukraine / IMF. 2020. June 11. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2020/06/10/Ukraine-Request-for-Stand-by-Arrangement-Press-Release-Staff-Report-and-Statement-by-the-49501>.

27. Лист про наміри і Меморандум про економічну та фінансову політику / Міністерство фінансів України. 2020. 2 червня. URL: https://www.mof.gov.ua/storage/files/%D0%9C%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%83%D0%BC%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%20%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%83%20%D1%82%D0%B0%20%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D1%83%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D1%83%20%D0%9C%D0%92%D0%A4%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%2002_06_2020.pdf.

28. МВФ збирається визначитися щодо нового траншу для України не раніше осені. *Українські національні новини*. 2020. 19 черв. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1875917-mvf-zbirayetsya-viznachatisya-schodo-novogo-transhu-dlya-ukrayini-ne-ranishe-oseni>.

29. Средства МВФ позволят Украине стабильно пройти период коронакризиса – Шмыгаль. *Интерфакс – Украина*. 2020. 10 июня. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/667830.html>.

30. Украина сможет получить шестую программу макрофинансовой помощи ЕС, если в том будет необходимость, уверена Стефанишина. *Интерфакс – Украина*. 2020. 30 июня. URL: <https://interfax.com.ua/news/political/671848.html>.

31. Concerned IMF Says Ukraine Must Keep Central Bank Independence. *The New York Times*. 2020. July 10. URL: <https://www.nytimes.com/reuters/2020/07/10/world/europe/10reuters-ukraine-cenbank-imf.html?searchResultPosition=1>.

32. 5 кроків до самодостатності: Мінфін представляє для обговорення проект Стратегії відомства до 2023 року. *Урядовий портал*. 2020. 15 черв. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/5-krokviv-do-samodostatnosti-minfin-predstavlyaye-dlya-obgovorennnya-proekt-strategiyi-vidomstva-do-2023-roku>.

33. Стратегія Мінфіну “Самодостатність” (Graduate from IMF) : проект для обговорення / Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/Project%20strategy%20of%20MOF.pdf>.

34. Оцінка дій влади, епідемія коронавірусу та реакція на поточні події / Київ. міжнар. ін-т соціології. 2020. 29 черв. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=955&page=1>.

References

1. Bilorus, O. H., Iefymenko, T. I. (Eds.). (2015). *Financial globalization and European integration*. Kyiv: SESE “The Academy of Financial Management” [in Ukrainian].
2. Bazylyuk, Ya. B. (2014). Priorities improving the performance of Ukraine’s cooperation with international financial organizations. *Finance of Ukraine*, 1, 54–66 [in Ukrainian].
3. Iefymenko, T. (2016). *Fiscal and Monetary Security of National Economy*. Kyiv: SESE “The Academy of Financial Management” [in Ukrainian].
4. Ivanov, S. M., Savostyanenko, M. V., & Klymenko, K. V. (2020). Strategic guidelines of the international financial partnership of Ukraine in the medium-term. *RFI Scientific Papers*, 1 (87), 60–75. DOI: 10.33763/npndfi2020.01.060 [in Ukrainian].
5. Kolosova, V. P. (2015). Institutional factors and consequences of reformation of international financial organizations. *Finance of Ukraine*, 10, 32–52 [in Ukrainian].
6. Myskiv, G. (2015). The Credits From International Financial Organizations In Ukraine Economy. *Financial Space*, 2 (18), 45–53. Retrieved from <https://fp.cibs.ubs.edu.ua/index.php/fp/article/view/553> [in Ukrainian].
7. Tereshhenko, H. M., Kaplenko, O. I. & Severina, Kh. I. (2017). Problems and prospects of attracting financial resources of MFIs. *RFI Scientific Papers*, 3, 111–119. DOI: 10.33763/npndfi2017.03.111 [in Ukrainian].

8. Ministry of Finance of Ukraine (n. d.). *International Monetary Fund*. Retrieved from <https://mof.gov.ua/uk/mvf> [in Ukrainian].
9. Verkhovna Rada of Ukraine. (1992). *On Ukraine's accession to the International Monetary Fund, the International Bank for Reconstruction and Development, the International Finance Corporation, the International Development Association and the Multilateral Investment Guarantee Agency* (Law No. 2402-XII, June 3). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-12#Text> [in Ukrainian].
10. Ministry of Foreign Affairs of Ukraine (2019, October 23). *Cooperation of Ukraine with international financial institutions*. Retrieved from <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/spivrobitnictvo-ukrayini-z-mizhnarodnimi-finansovimi-instituciyami> [in Ukrainian].
11. Georgieva, K. (2020, March 16). *Policy Action for a Healthy Global Economy*. Retrieved from <https://blogs.imf.org/2020/03/16/policy-action-for-a-healthy-global-economy/>.
12. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2020). *Denis Shmygal met with representatives of international organizations*. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/tag/mizhnarodna-diyalnist> [in Ukrainian].
13. Verkhovna Rada of Ukraine. (2019). *On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning the Circulation of Agricultural Lands* (Draft Law No. 2178-10, October 10). Retrieved from https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67059 [in Ukrainian].
14. Verkhovna Rada of Ukraine. (2020). *On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning the Improvement of Certain Mechanisms for Banking Regulation* (Draft Law No. 590-IX, May 13). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68492 [in Ukrainian].
15. Georgieva, K. (2020, March 6). *IMF Makes Available \$50 Billion to Help Address Coronavirus*. Retrieved from <https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/03/04/sp030420-imf-makes-available-50-billion-to-help-address-coronavirus> [in Russian].
16. Georgieva, K. (2020, April 13). *IMF Executive Board Approves Immediate Debt Relief for 25 Countries*. Retrieved from www.imf.org/en/News/Articles/2020/04/13/pr20151-imf-executive-board-approves-immediate-debt-relief-for-25-countries.
17. IMF (2020). *A crisis unlike any other, uncertain prospects for recovery*. Retrieved from <https://www.imf.org/ru/Publications/WEO/Issues/2020/06/24/WEOUpdateJune2020> [in Russian].
18. Georgieva, K. (2020, April 9). *Confronting the Crisis: Priorities for the Global Economy*. Retrieved from <https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/04/07/sp040920-SMs2020-Curtain-Raiser>.
19. The IMF named two factors that cause Ukraine's economy to fall more than other countries. (2020, June 25). *Minfin*. Retrieved from <https://minfin.com.ua/ua/2020/06/25/47754893/> [in Ukrainian].
20. Horobin W., & Rajbhandari A. (2020, July 4). *ECB's Lagarde Expects Disinflation as Crisis Transforms Economy*. *Bloomberg*. Retrieved from <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-07-04/ecb-s-lagarde-expects-disinflation-as-crisis-transforms-economy> [in Ukrainian].
21. IMF's chief economist urges 'equity-like' governments support for virus-hit firms. (2020, July 10). *Channel News Asia*. Retrieved from <https://www.channelnewsasia.com/news/business/imf-s-chief-economist-urges-equity-like-governments-support-for-virus-hit-firms-12920332>.
22. Lytvyn, O. (2020, June 25). *The IMF predicted a sharp collapse in GDP for Ukraine: what will change in everyone's life and how to survive*. *Obozrevatel*. Retrieved from <https://www.obozrevatel.com/ukr/economics/analytics-and-forecasts/mvf-peredrik-ukraini-rizkij-obval-vvp-scho-zminitsya-v-zhitti-kozhnogo-i-yak-vtsiliti.htm> [in Ukrainian].
23. Atlantic Council. (2020, June 10). *IMF finally confirms new \$5 billion program for Ukraine*. Retrieved from <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/imf-finally-confirms-new-5-billion-program-for-ukraine/>.
24. Which countries cooperate with the IMF (2020, May 19). *Slovo i Dilo*. Retrieved from <https://www.slovovidilo.ua/2020/05/19/infografika/finansy/yaki-krayiny-spivpracyuyut-mvf> [in Ukrainian].
25. Ministry of Finance of Ukraine. (2020, June 10). *The IMF publishes text of Letter of Intent and Memorandum of Economic and Financial Policies on a new 18 months Stand-by Arrangement for Ukraine*. Retrieved from https://www.mof.gov.ua/uk/news/mvf_opriliudniv_tekst_listu_pro_namiri_ta_memorandumu_pro_ekonomichnu_i_finansovu_politiku_shchodo_novoi_18-ti_misiachnoi_programi_Stand-by_dlja_ukraini-2184 [in Ukrainian].

26. IMF. (2020, June 11). *Ukraine: Request for Stand-by Arrangement-Press Release; Staff Report; and Statement by the Executive Director for Ukraine*. Retrieved from <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2020/06/10/Ukraine-Request-for-Stand-by-Arrangement-Press-Release-Staff-Report-and-Statement-by-the-49501> [in Ukrainian].

27. Ministry of Finance of Ukraine. (2020, June 2). *Letter of Intent and Memorandum of Economic and Financial Policies*. Retrieved from https://www.mof.gov.ua/storage/files/%D0%9C%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%83%D0%BC%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%20%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%83%20%D1%82%D0%B0%20%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D1%83%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D1%83%20%D0%9C%D0%92%D0%A4%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%2002_06_2020.pdf [in Ukrainian].

38. The IMF is going to decide on a new tranche for Ukraine no earlier than autumn. (2020, June 30). *UNN*. Retrieved from <https://www.unn.com.ua/uk/news/1875917-mvf-zbirayetsya-viznachitsya-schodo-novogo-transhu-dlya-ukrayini-ne-ranishe-oseni> [in Ukrainian].

29. IMF funds will allow Ukraine to stably go through the period of coronacrisis - Shmygal. (2020, June 10). *Interfax – Ukraine*. Retrieved from <https://interfax.com.ua/news/general/667830.html> [in Russian].

30. Ukraine will be able to get the sixth EU macro-financial assistance program, if necessary, Stefanishina is sure. (2020, June 30). *Interfax – Ukraine*. Retrieved from <https://interfax.com.ua/news/political/671848.html> [in Russian].

31. Concerned IMF Says Ukraine Must Keep Central Bank Independence. (2020, July 10). *The New York Times*. Retrieved from <https://www.nytimes.com/reuters/2020/07/10/world/europe/10reuters-ukraine-cenbank-imf.html?searchResultPosition=1>.

32. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2020, June 15). *5 steps to self-sufficiency: The Ministry of Finance presents for discussion the draft Strategy of the agency until 2023*. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/news/5-krokv-do-samodostatnosti-minfin-predstavlyaye-dlya-obgovorenniya-proekt-strategiyi-vidomstva-do-2023-roku> [in Ukrainian].

33. Ministry of Finance of Ukraine (n. d.). *Graduate from IMF*. Retrieved from <https://mof.gov.ua/storage/files/Project%20strategy%20of%20MOF.pdf> [in Ukrainian].

34. KIIS (2020, June 29). *Assessment of government actions, coronavirus epidemic and reaction to current events*. Retrieved from <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=955&page=1> [in Ukrainian].